

Vojenský zeměpisný ústav

90 let od založení

Příloha Vojenského geografického obzoru, kterou držíte v rukou, je monotematická, zaměřená na připomenutí devadesáti let, která uběhla od založení někdejšího Vojenského zeměpisného ústavu v Praze. Redakce ji sestavila z příspěvků, které jí předali autoři, a doplnila dvěma dnes již historickými – a proto hůře dostupnými – již publikovanými příspěvky z let 1945 a 1950. Na běžněji dostupné tematicky relevantní příspěvky upozorňujeme jejich bibliografickými záznamy ve dvou seznamech v závěru přílohy. Související literatura je výběrovou bibliografií, Abecední soupis příspěvků věnovaných VZÚ a uveřejněných ve Vojenském topografickém obzoru a Vojenském geografickém obzoru je bibliografií vyčerpávající.

Děkujeme jednak autorům za texty a obrazový materiál, jednak plk. v. v. Ing. Drahomíru Dušátkovi, CSc., a plk. v. v. Ing. Zdeňku Karasovi za zájem a spolupráci.

Za redakci VGO

*Ing. Luděk Broušek
šéfredaktor*

Obsah

Vzpomínka na Vojenský zeměpisný ústav v Praze při příležitosti 90. výročí jeho založení a stručný historický přehled jeho činnosti

podplukovník v. z. RNDr. Ing. Tomáš Koval 2

Přínos Vojenského zeměpisného ústavu domácí a evropské geodézii

plukovník v. v. Ing. Drahomír Dušátko, CSc. 5

Vojenský zeměpisný ústav a jeho nové budování

štabní kapitán zem. RNDr. Karel Hlávka 11

Vojenský zeměpisný ústav v geodetických pracích

podplukovník Ing. Dr. František Mlejnek 14

Ze vzpomínek eléva Vojenského zeměpisného ústavu – ročník 1947

Jan Kříž 17

Jak to bylo s nástupem elévů na litografii v roce 1949

Josef Vlastník 20

Související literatura 21

Abecední soupis příspěvků věnovaných VZÚ a uveřejněných ve

Vojenském topografickém obzoru a Vojenském geografickém obzoru 22

Vzpomínka na Vojenský zeměpisný ústav v Praze při příležitosti 90. výročí jeho založení a stručný historický přehled jeho činnosti

podplukovník v. z. RNDr. Ing. Tomáš Koval

Devadesáté výročí založení Vojenského zeměpisného ústavu je vhodnou příležitostí k připomenutí jeho role a významu v historii vojenského mapování.

Vojenský zeměpisný ústav byl založen 15. října 1919. Byl tak završen proces vzniku výkonných orgánů československé vojenské zeměpisné služby po vytvoření nezávislé Československé republiky.

V období mezi dvěma světovými válkami se stal Vojenský zeměpisný ústav důležitou institucí, která úspěšně zabezpečovala požadavky armády, vládních organizací a odborné veřejnosti v oblasti geodézie, kartografie a geografie. Podílel se na vybudování astronomicko-geodetické sítě, zpřesnění a zhušťování trigonometrické sítě I. řádu, budování sítě velmi přesné nivelace. Dále se podílel na delimitaci a demarkaci průběhu československé státní hranice se sousedními státy. Největší pozornost byla věnována reambulaci původních topografických map v měřítku 1 : 25 000, revizi speciálních map v měřítku 1 : 75 000 a tvorbě generálních map v měřítku 1 : 200 000.

Ve 30. letech 20. stol. Vojenský zeměpisný ústav se hrál významnou roli při vydání Atlasu Republiky československé, kdy mu bylo svěřeno jeho kartografické a litografické zpracování a následně i tisk. Toto mistrovské dílo získalo Velkou cenu a zlatou medaili na Světové výstavě v Paříži, ve Francii, v roce 1937.

Po roce 1939, v době druhé světové války, byl Vojenský zeměpisný ústav reorganizován a přejmenován na Zeměpisný ústav ministerstva vnitra a v roce 1942 se stal součástí Zeměměřického úřadu Čechy a Morava.

Ocenění Atlasu Republiky československé udělené VZÚ na mezinárodní výstavě v Paříži v roce 1937

Hlavními úkoly, které musel plnit, bylo převedení československých geodetických základů do německého vojenského souřadnicového systému DHG (Deutsches Heeresgitter), měřické práce a zhušťování v základní trigonometrické síti, topografické mapování ve výcvikových prostorech wermachtu a přitisk kilometrové sítě německého vojenského souřadnicového systému do map.

Po osvobození v roce 1945 se Vojenský zeměpisný ústav podílel na vydání aktuálních vojenských topografických map v měřítkách 1 : 50 000 a 1 : 100 000 v Gaussově-Krügerově konformním příčném válcovém zobrazení a souřadnicovém systému S-1946. V roce 1951 byl Vojenský zeměpisný ústav rozdělen na tři nezávislé instituce, na Vojenský zeměpisný ústav v Praze, Vojenský topografický ústav v Dobrušce a Vojenský kartografický ústav v Harmanci (nyní ve Slovenské republice). Vojenský zeměpisný ústav se také zúčastnil na tvorbě jednotné řady map vyhovujících ekonomickým, technickým a vědeckým požadavkům země.

V letech 1953 až 1957 se provádělo nové topografické mapování celého státního území v měřítku 1 : 25 000. Představovalo to kolem 1740 mapových listů. Vojenský zeměpisný ústav se podílel jak na kartografickém zpracování map tohoto měřítka, tak na tvorbě map odvozených měřítek 1 : 50 000 až 1 : 1 000 000.

Od 60. do 80. let se Vojenský zeměpisný ústav specializoval na tvorbu vojenských speciálních map a vojenských geografických podkladů. Odborná profesionální činnost dosáhla vrcholu při vydání Československého vojenského atlasu (1965) a Vojenského zeměpisného atlasu (1975), na jehož redakčním

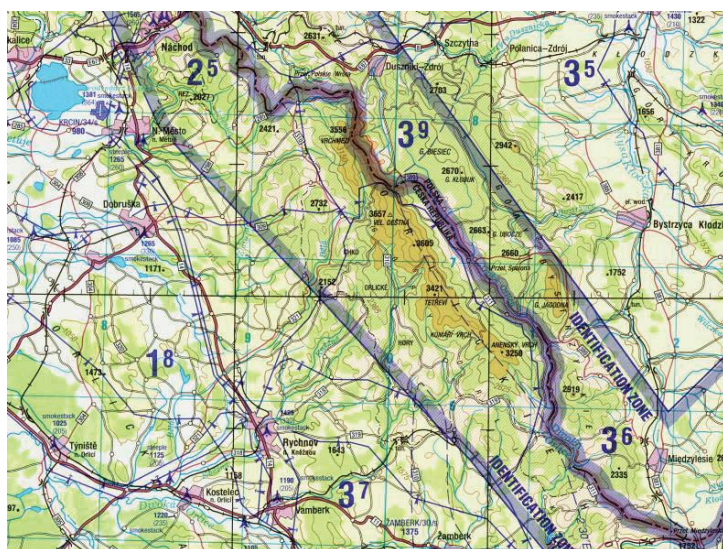
řízení a kartografickém zpracování stanovených částí se ústav podílel. Důležité práce byly prováděny pro standardizaci a modernizaci Československých geodetických základů. Do praxe byl zaveden nový souřadnicový systém S-1942, který sloužil jako podklad pro všechna budoucí vydání jednotné řady vojenských map.

Od 90. let se Vojenský zeměpisný ústav podílel na standardizaci a unifikaci jednotné řady vojenských map používaných Armádou České republiky (AČR). To byla jedna z podmínek pro začlenění Armády České republiky do struktur NATO. Jedním z výsledků tohoto úkolu byla úprava existujících topografických map v měřítku 1 : 50 000 na standard NATO. Toho bylo dosaženo zavedením geodetického referenčního systému WGS84, přitiskem pravoúhlé souřadnicové sítě UTM a rozšířením o mimorámové údaje v anglickém jazyce. Mezi nejvýznamnější úkoly Vojenského zeměpisného ústavu tehdy patřila příprava a tvorba šesti listů mapy pro společné operace – Joint Operations Graphic (JOG) v měřítku 1 : 250 000 v pozemní i letecké verzi v národní specifikaci pro území České republiky, včetně značkového klíče. Výroba těchto map se řídila novými technologiemi v digitálním prostředí s využitím Vojenskogeografického informačního systému (VGIS) a byla podpořena moderními technickými a programovacími prostředky. Za tvorbu map JOG získal Vojenský zeměpisný ústav od Kartografické společnosti České republiky zvláštní cenu v soutěži Mapa roku 1998.

V rámci systému geografické podpory Armády České republiky byl Vojenský zeměpisný ústav zodpovědný za plnění úkolů v oblasti vojenské geografie, za vývoj, tvorbu a obnovu speciálních vojenských map a topografických map v měřítku 1 : 500 000 a 1 : 1 000 000 a dále za přímé polygrafické zabezpečení Ministerstva obrany a Generálního štábu Armády České republiky. Zároveň plnil úkoly technického, technologického a provozního rozvoje vojenské geografie, kartografie, tiskařských a reprografických technologií.

Významným geografickým dílem tohoto období bylo i zpracování Vojenskogeografického vyhodnocení České republiky, které již zohledňovalo nové pohledy na význam a hodnocení území, zejména na hodnocení vodních zdrojů a možnosti jejich zamoření, zdrojů ekologického ohrožení apod. Se stoupající angažovaností Armády České republiky v zahraničních misích vyvstala potřeba zpracovávat rychlé a aktuální geografické informace z krizových oblastí celého světa a poskytovat je v rámci systému zásobování geografickými produkty všem složkám AČR.

Důležitou součástí činnosti Vojenského zeměpisného ústavu byl vývoj, řízení a správa VGIS a tvorba geografických informačních materiálů poskytovaných též orgánům státní správy a vlády ČR. V rámci těchto úkolů byly spravovány a udržovány technické, mapové a historické archivy geografických a kartografických podkladů.

Výřez letecké verze mapy Joint Operations Graphic
1 : 250 000 (WGS84)

Od třetího tisíciletí se Vojenský zeměpisný ústav zaměřoval na tvorbu a obnovu map JOG (5 listů), map pro vzdušné síly a ostatních speciálních map, na vývoj a tvorbu vojenskogeografických informací a všeobecných zeměpisných a nástěnných map. Program vnitřního aplikovaného výzkumu byl orientován k vývoji a zavedení moderních technologických postupů. Do základních technologických a výrobních procesů byly zaváděny moderní prvky počítačové techniky včetně digitalizace. Předpokládala se modernizace tiskařské a reprodukční techniky.

Na základě mezinárodních smluv a dohod VZÚ realizoval výměnu geografických mapových materiálů a informací, které byly využívány při tvorbě map JOG 1 : 250 000, map pro vzdušné síly, speciálních map a vojenskogeografických informací. Spolu s civilním sektorem se ústav podílel na standardizaci geografické terminologie. Ministerstvu obrany, Generálnímu štábu AČR a vládním institucím byly poskytovány analogové a digitální vojenskogeografické informace.

V rámci vymezené odpovědnosti se Vojenský zeměpisný ústav podílel na zavedení geografických, kartografických a mapových standardů NATO a na rozvoji VGIS. Pro Generální štáb Armády České republiky se stal hlavním pracovištěm pro zpracovávání geografických analýz zájmových oblastí.

Pozitivní technické a technologické prostředí, velmi dobré hodnocení výsledků práce a úspěchy dosažené v dlouholeté činnosti Vojenského zeměpisného ústavu na poli geodézie, geografie, kartografie a polygrafie však nestačily jako argumenty k tomu, aby mohl Vojenský zeměpisný ústav dále svou úspěšnou tradici a plnění úkolů pro Armádu České republiky rozvíjet. V rámci reformy ozbrojených sil České republiky bylo rozhodnuto o jeho zrušení k 30. červnu 2003. Čest jeho památce.

Přínos Vojenského zeměpisného ústavu domácí a evropské geodézii

plukovník v. v. Ing. Drahomír Dušátko, CSc.

Úvod

Příspěvek je abstraktem vystoupení u příležitosti 80. výročí vzniku Vojenského zeměpisného ústavu (15. října 1919) a je připomínkou významu prací tohoto ústavu v oblasti klasické geodézie v podmínkách tehdejší ČSR s odkazy na práce a vzpomínky zveřejněné v [1]–[6], výroční zprávy VZÚ a prameny v [7] a další, které se dosud podařilo soustředit. Vzpomínky citovaných i dalších pamětníků přispěly k přiblížení lidských stránek těch, kteří na svých bedrech nesli celou tíhu odpovědnosti a práce na přivedení čs. vojenské geodézie na evropskou úroveň, na úroveň, která je dosud odbornou veřejností uznávána.

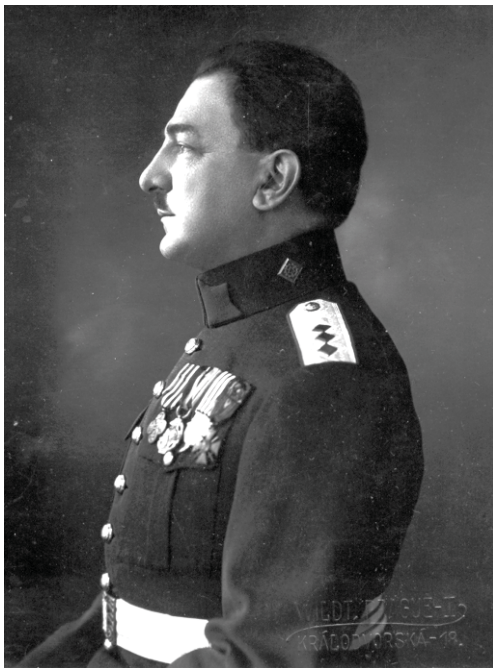
Díky zaujetí vedoucích funkcionářů Vojenského zeměpisného ústavu, pracovníků Národního technického muzea byly tehdejší výsledky i současná činnost ústavu prezentovány v prostorách Národního technického muzea od 5. 8. do 9. 9. 1999 na výstavě věnované 80. výročí vzniku VZÚ. Výstava se setkala s neobvykle příznivým přijetím domácí odborné veřejnosti a s ohlasem laiků včetně zahraničních návštěvníků.

Skromné začátky

Po vzniku ČSR byl VZÚ institucí, která se cílevědomě věnovala výstavbě geodetických polohových, výškových a později i tíhových základů nového státu.

Orientace VZÚ zároveň navazovala na pokrokové profesionální tradice vídeňského VZÚ, francouzské geodetické školy a evropské geodézie.

Lidé, kteří stáli u vzniku ústavu, byli vysoce vzdělaní, s rozhledem, charakterní a byli také vlastenci. Například astronom, geodet, legionář, podporučík a velitel roty 22. pluku čs. legií ve Francii Dr. Ladislav Beneš byl ministrem zahraničí Dr. Edvardem Benešem v listopadu 1918 povolán do Paříže, aby tam pracoval jako člen mírové komise u prof. Dr. Jaroslava Pantoflíčka v otázce stanovení hranic našeho státu a připravoval zároveň s ním organizaci budoucího zeměpisného ústavu v Praze.

V Praze byl dne 27. 11. 1918 vydán rozkaz č. 8 vrchního velitelství československé branné moci (MNO ještě neexistovalo) o zřízení oddělení pro vojenské zeměpisné záležitosti (kartografie). Oddělení bylo 18. 12. 1918 včleněno do vzniklého MNO jako jeho IX. odbor – kartografické oddělení (Zeměpisný ústav). Lze poukázat na fakt, že již v roce 1918 byly sestavovány měsíční zprávy o činnosti oddělení (za říjen a listopad 1918 dohromady, za prosinec 1918 zvlášť – pplk. Hlídek), které byly pravidelně zpracovávány již pod hlavičkou VZÚ nebo Čs. VZÚ během celého roku 1919 až do 15. 10. 1919, kdy byl IX. odbor změněn v samostatný Československý vojenský zeměpisný ústav. To již znamenalo vznik samostatné vojenské zeměpisné služby a také skončení práce tzv. Smíšené komise pro Zeměpisný ústav, zřízené výnosem MNO 3. 12. 1918. Jednání s představiteli dalších ministerstev byla zdlouhavá a vyznačovala se žárlivou snahou o maximální omezení působnosti VZÚ, tzn. aby působnost nebyla taková, jakou měl vídeňský VZÚ.

Plukovník Ladislav Beneš ve vycházkovém stejnokroji čs. armády (1925)

Prvním krokem vznikající organizace byla péče o převzetí techniky, astronomicko-geodetických a kartografických podkladů z československého území od vídeňského VZÚ a jejich soustředění, pokud byly rozptýleny na území ČSR.

Odborná příprava budoucích topografů VZÚ v terénu na dobovém snímku

První úkoly na domácí půdě

Jakkoli byly plány představitelů geodézie ambiciózní – šlo jim o okamžité zahájení výstavby moderních geodetických základů pro nové mapování –, převzal VZÚ ihned po svém vzniku významný úkol zaměřit a modernizovat výškové základy území Velké Prahy, neboť to naléhavě vyžadovala perspektiva výstavby města a jeho rozvoje.

Úkolem byl pověřen ustavený astronomicko-geodetický odbor, jehož přednostou se stal kapitán a později plukovník čs. armády Dr. Ladislav Beneš. Výsledky vyrovnaných nivelačních měření byly v průběhu dvou let předány pražské městské radě, která vyjádřila VZÚ svoji vděčnost.

Kapitán Dr. Beneš v rámci oněch ambiciózních plánů zveřejňuje již počátkem 20. let 20. stol. návrh na kartografické zobrazení kontinentálního typu pro aktualizované vojenské mapy nového státu nebo na základě nového mapování vytvářené vojenské mapy nového státu – zobrazení konformní, kuželové sečné v normální poloze, vhodné pro vojenské účely a leteckou dopravu a kompatibilní s francouzským pojetím.

Topografická mapa měřítka 1 : 20 000 v Benešově zobrazení

Navrhované délkové zkreslení mělo na severu a jihu území ČSR maximální hodnotu asi 30 cm na 1 km. V tomto zobrazení bylo zahájeno vojenské mapování VZÚ v měřítku 1 : 20 000, které pokračovalo až do roku 1933, avšak v jeho průběhu se v roce 1934 přešlo na zobrazení Křovákovo se sečným kuželem v obecné poloze. Tehdejší přední český kartograf prof. Dr. Fiala se o Benešově zobrazení vyjádřil příznivě – rozdíl mezi oběma zobrazeními byly podle něho nepodstatné.

Nástup

Výstavba moderních geodetických základů byla považována za prioritní úkol. Na jejich kvalitě závisely výsledky mapové tvorby, řešení vojenských navigačních úloh a také kvalita zapojení sítě do celoevropských geodetických základů.

Vznikají záměry společných projektů výstavby a modernizace čs. geodetických základů:

- základní astronomicko-geodetické sítě s volbou jejího základního bodu a výběrem Laplaceových bodů,
- volby a rozložení geodetických délkových základů,
- astronomických observací,
- obnovy a zhuštění trigonometrické sítě,
- nové nivelační sítě 1. řádu,
- sítě gravimetrické, tehdy kyvadlových relativních měření.

Astronomicko-geodetický odbor prováděl triangulační měření především na Moravě, Slovensku a na tehdejší Podkarpatské Rusi – tam měla měření zvláštní evropský, kontinentální význam. Byla zároveň součástí stupňového měření mezi poledníky 20° až 25° východní délky a od 35° až po 71° severní šířky. Měření navazovala na historický Struveho oblouk (zahájen v roce 1926), který končil u ústí Dunaje a podle tehdejších možností klasické geodézie měl přispět ke zpřesnění definice tvaru a rozměru náhradního geometrického tělesa Země – referenčního elipsoidu.

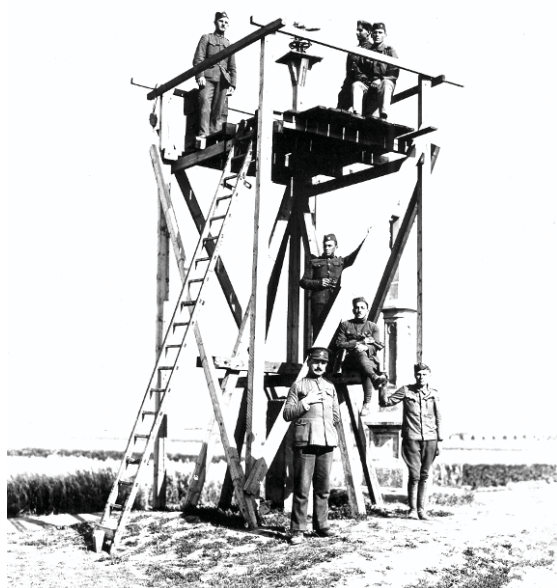
O prodloužení Struveho oblouku přes Krétu do Egypta bylo rozhodnuto na I. valném shromáždění Mezinárodní geodetické a geofyzikální unie (MUGG) v Římě v roce 1922; předsedou komise pro toto stupňové měření byl zvolen na II. valném shromáždění MUGG v Madridu v roce 1924 jeho iniciátor jugoslávský generál Boškovič, tajemníkem pak náš kpt. Dr. Beneš.

Na československém území proběhla k realizaci projektu potřebná geodetická, triangulační a základnová měření, observace astronomické – vše v rámci výstavby trigonometrické sítě na Podkarpatské Rusi; úkol byl s podporou ministerstva národní obrany beze zbytku splněn. Při realizaci celého projektu stupňového měření se na území dalších evropských států vyskytly různé problémy; posléze to byly i komplikace vojensko-politické, které znemožnily dokončení úkolu v celém svém evropském rozsahu. Za kuriozitu lze považovat návrh řeckého VZÚ překlenout vodní plochu Středomoří mezi

Krétou a Alexandrií technologií letecké fotogrammetrie.

Ve druhé polovině 20. let 20. stol. se tedy plně rozvinuly geodetické práce a astronomická měření; proběhla spojení trigonometrických sítí se sousedními státy – s Polskem, Rakouskem a Rumunskem; pokračovalo zhušťování domácí trigonometrické sítě, zvláště na Moravě. Práce probíhaly v horských oblastech a podmínky byly náročné – k dosažení vzájemné viditelnosti bylo nutné stavět vysoké měřické rozhledny a zabezpečovat signalizaci, překonávat obtížný terén s nedostatkem dopravních komunikací, a to vše za nepřízně počasí. Vyskytly se i projevy byrokracie a neúcty k polnímu personálu.

Triangulační měření VZÚ na jižní Moravě v roce 1924; před zvýšeným měřickým stanovištěm stojí v popředí mjr. Dr. Beneš

Pro stanovení měřítka trigonometrické sítě, a tím i měřítkové stability části oblouku stupňového měření na území ČSR byla zaměřena základna u Mukačeva, jejíž délka byla 9,6 km.

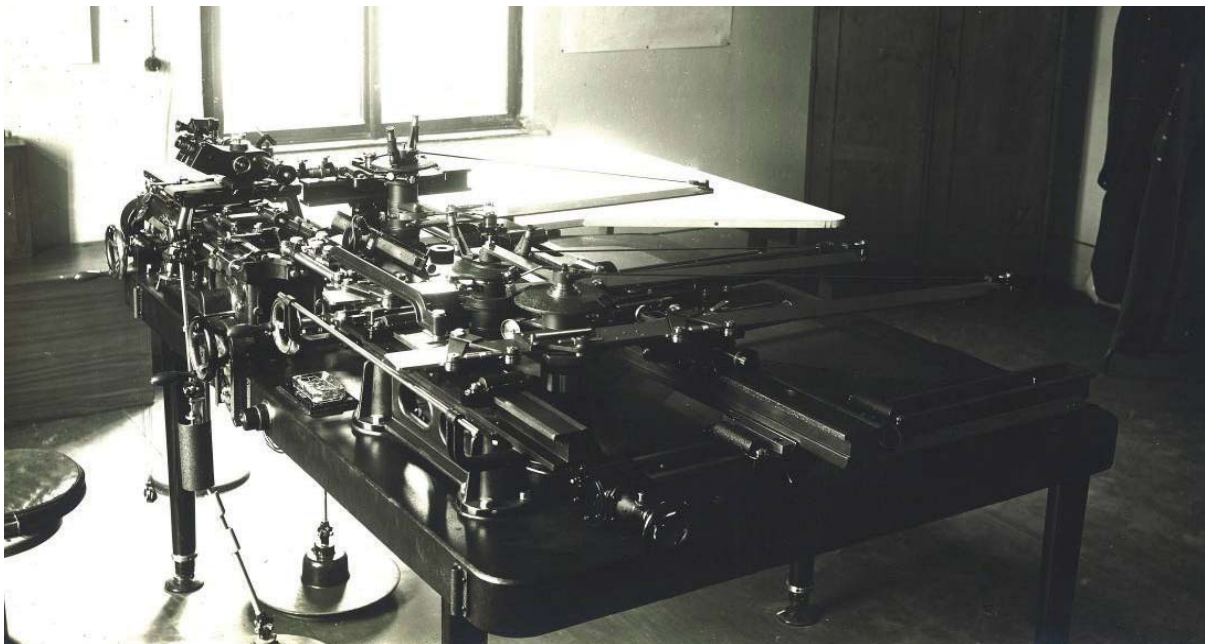
Na východě republiky pokračovalo nivelační měření – výstavba sítě velmi přesné nivelace. Pokračoval i rozvoj techniky a technologií; od r. 1932 byly zavedeny Wildovy teodolity se skleněnými limby. Do smluvního poměru byl přijat astronom Dr. Emil Buchar, který ve VZÚ pracoval sedmáct let; díky jemu došlo ke značnému pokroku v astronomickém měření při zřizování Laplaceových bodů; byl zaveden Nušlův-Fričov cirkumzenitál, neosobní mikrometr, teodolit Bamberg a zefektivněny výpočty astronomických veličin – souřadnic a azimutů. Profesor Buchar udržoval dlouhá léta vzácně vřelý osobní vztah ke svému bývalému šéfovi plk. Dr. Benešovi, s kterým udržoval korespondenci, informoval ho o dění v oboru a také zásoboval literaturou.

Podrobně popisoval astronomická měření na úplných a neúplných Laplaceových bodech na Moravě a Podkarpatské Rusi Bedřich Polák ve svém vystoupení na půdě Národního technického muzea; zde v tomto sále vyprávěl také o skvělém astronomovi kpt. Ing. Emanuelu Dvořákovi a také o svém nástupu k VZÚ v roce 1935. Cituji Ing. Poláka o doplnění počtů astronomicky určených bodů: „Od roku 1923 do roku 1938 bylo astronomicky zaměřeno cca 50 bodů, byl vytvořen úplný, souvislý řetězec Laplaceových bodů od západu na východ ČSR ... na valném shromáždění MUGG v roce 1936 v Edinburgu byly uznány čs. výsledky za nejlepší... .. obecně:

- u zeměpisné šířky $\pm 0,2''$
 - u zeměpisné délky $\pm 0,02''$
 - u azimutu pak $\pm 0,4''$,
- přičemž u 10 bodů, tj. u 20 % bylo dosaženo:
- u zeměpisné šířky $\pm 0,03'' \sim 0,07 V''$
 - u zeměpisné délky $\pm 0,004'' \sim 0,013 V''$.“

Poměry v této oblasti působení ústavu plasticky vylíčil ve sborníku topografické služby AČR *Vojenský topografický obzor* z roku 1997 (č. 1, s. 34–43) Ing. Ctirad Beneš.

V ČSR bylo ve 20. a 30. letech minulého století navázáno na tíhová měření vídeňského VZÚ, organizovaná generálem Sterneckem. Dr. Beneš se do konce svého působení ve VZÚ (1934) angažoval teoreticky i prakticky v této problematice dynamické fyzikální geodézie; ve spolupráci s Dr. Bohumilem Kladivem byly položeny základy pokračování tohoto měření a jeho zpracování. VZÚ podporoval tato měření – observátory, pomocníky – a také bylo uvažováno o koupi vlastního kyvadlového přístroje, kterým by se zvýšila produktivita měření intenzity síly tíže v Československu.

V roce 1924 bylo fotogrammetrické oddělení VZÚ vybaveno stereoautografem

Za samostatnou přednášku by stála oblast zavádění fotogrammetrie do mapové tvorby; mapování stolovou metodou bylo velmi zdlouhavé. Již v roce 1922 bylo zřízeno fotogrammetrické oddělení VZÚ, první v ČSR; v roce 1927 vzniká fotoletická skupina s jedním letounem, vybavená komorou pro řadové snímkování; ovšem stereoplanigraf ZEISS C-5 byl dodán až v roce 1939, tj. dodán z Německa Němcům.

Významnou součástí působení VZÚ, která je dodnes příkladná bylo vydávání tzv. výročních zpráv; ty byly zprvu vnitřní záležitostí ústavu, avšak po schválení MNO dnem 13. ledna 1920 se staly oficiálním dokumentem, jehož úkolem bylo „seznamování veřejnosti, zvláště kruhů zeměvědných a technických s činností jednotlivých oborů ústavu za právě uplynulý rok, a tím podati ucelený obraz prací a snah nové odborné instituce v ČSR“. Prakticky se stalo povinností funkcionářů publikovat původní práce ze svého oboru. VZÚ vydával od roku 1931 i časopis řízený pplk. Dr. Benešem – na tuto tradici bylo navázáno po roce 1945.

Celá existence a perspektiva ústavu byla založena na odborných a lidských kvalitách jeho příslušníků, kteří stáli u jeho vzniku. Neodmyslitelnou součástí působení těchto lidí byla péče o odbornou úroveň vojáků a zaměstnanců ústavu, o její systematické zvyšování, a to různými formami – i popularizací, např. filmem „Jak se dělá mapa“, natočeným tehdy pro armádu a veřejnost. Tato péče se vracela v trvalém zájmu lidí o technický a technologický pokrok; tyto tradice jsou zachovávány dodnes – ale to již je jiná, nová kapitola existence vojenské zeměpisné služby. Je však historickou skutečností, že v probíhajících politických změnách po roce 1945 se generaci náčelníků odchovaných v této tradici podařilo rozvíjet to, co bylo v historii Vojenského zeměpisného ústavu tak cenné.

Výstava v Národním technickém muzeu

Výstava k 80. výročí vzniku VZÚ, která proběhla v srpnu a počátkem září 1999 ukázala také na několik podstatných skutečností, a to:

- vřelý vztah bývalých pracovníků VZÚ k tomuto ústavu;
- pochopení odborné veřejnosti, uznání role VZÚ v dějinách českého zeměměřičtví;
- zájem veřejnosti o tvorbu map, o geodézii – a jak to vlastně všechno u nás začalo,
- zájem mládeže, podněcený počítačovou grafikou novodobé mapové tvorby;
- obdiv zahraničních turistů, který nás překvapil;
- požadavky, které se opakovaly, aby byly vystavené exponáty a panely někde instalovány jako stálá expozice dokumentující vývoj českého zeměměřičtví.

Pro dokumentaci vztahu nejenom veřejnosti domácí, ale i zahraničních turistů k mapování, geodézii, a tím i k Vojenskému zeměpisnému ústavu poslouží několik vyjádření uvedených na pamětních listech výstavy.

Závěr

Tradice předválečného Vojenského zeměpisného ústavu, na kterou navazuje dnešní Geografická služba Armády České republiky a Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, zavazuje jejich příslušníky k zachování a rozvíjení tradičních hodnot tohoto ústavu v současných společenských a technologických podmínkách.

Literatura

- [1] POLÁK, Bedřich: Několik vzpomínek na astronomicko-geodetické práce Vojenského zeměpisného ústavu. In *Z dějin geodézie a kartografie*. 1994, sv. 7, s. 79–81.
- [2] BENEŠ, Ctirad. Několik vzpomínek na začátky astronomicko-geodetického odboru Vojenského zeměpisného ústavu a jeho přednostu plk. Dr. tech. Ladislava Beneše. *Vojenský topografický obzor : Sborník TS AČR*. 1997, č. 1, s. 34–43. ISSN 1211-0701.
- [3] VYKUTIL, Josef. Vzpomínám často a rád. *Vojenský topografický obzor : Sborník TS AČR*. 1999, č. 1, s. 17–19. ISSN 1211-0701.

- [4] FINGR, Jaroslav. Vojenský zeměpisný ústav – 75 let práce ve prospěch topografické služby. *Vojenský topografický obzor : Sborník TS AČR*. 1995, č. 1, s. 3–13. ISSN 1211-0701.
- [5] FINGR, Jaroslav. 80 let Vojenského zeměpisného ústavu v Praze In *Z dějin geodézie a kartografie*. 2000, sv. 10, s. 82.
- [6] KARAS, Zdeněk. a kol. *Historie topografické služby Československé armády 1918–1992*. Praha : Vojenský zeměpisný ústav, 1993. 172 s.
- [7] Knihovna plk. Dr. tech. Ladislava Beneše. [VGHMÚř Dobruška, někdejší historický archiv VZÚ Praha].

Vojenský zeměpisný ústav a jeho nové budování¹⁾

Štábní kapitán zem. RNDr. K. Hlávka

Vojenský zeměpisný ústav v Praze, vzniklý r. 1919, byl postupně vybudován za spolupráce zainteresovaných ministerstev, vysokých škol, vědeckých a výzkumných ústavů a odborníků, hlavně vojenských, z nichž někteří přešli jako Češi z likvidovaného rakousko-uherského vídeňského vojenského zeměpisného ústavu, původně založeného Napoleonem v Miláně. Za 20 let bylo ve VZÚ využito i zkušeností podobných čelních zahraničních ústavů a jeho činnost byla stále prohlubována tak, že tento ústav, dobře zařízený a vybavený i personálně, dosáhl světové úrovně. Svě odborníky si školil sám, kdežto na př. některé balkánské zeměpisné ústavy musily posílat své členy školit do zahraničí. Proto se mohl náš VZÚ začlenit do mezinárodního systému podobných ústavů, jichž bylo na světě asi 55. Výsledky jeho prací byly skvělé. O tom na př. svědčí srovnávání výsledků čs. geodetických měření na mezinárodním kongresu r. 1937 v Edinburgu. Tam se při srovnávání prací 17 ústavů různých států československý umístil na místě prvním.

V prvním období VZÚ byla jeho činnost organizována v pěti odborech. V astronomicko-geodetickém byly prováděny práce astronomické, triangulační, nivelační a geodetické. Členové topografického odboru mapovali v přírodě, navazující na podklady vytvořené předešlým odborem a vychovávali i mladé důstojníky v měřičských pracích, v topografickém kursu a na vojenských učilištích. V kartografickém odboru byly podle originálních prací topografů kresleny nové originály úředních podrobných topografických map, zejména speciální, generální, přehledné a mezinárodní, ale i školní a nesčetné jiné. Tyto originály pak byly reprodukovány v reprodukčním odboru, dobře vybaveném reprodukční fotografií, galvanoplastikou, mědiryteckými dílnami a příslušnými tiskárnami a litografií. V popisném odboru pak byly prováděny studijní a výzkumné práce v terénu, vojensky využitkován materiál různých věd a výzkumných ústavů, zejména z oborů užitých věd geografických, geologických, hydrologických a meteorologických.

Stěžejním dílem celé oné činnosti bylo nové mapování ČSR v měřítku 1:20000 a využití materiálu při tom získaného k vydávání nových čs. topografických map, na příklad speciální (1:50000) a dalších jiných z nich odvozených. Toto vyměřování bylo rozpočteno na 35 let. Měření a zakreslování při něm bylo prováděno velmi podrobně, a tak získán velmi bohatý materiál, zpracováváný k dalším potřebám kartografie a geografie a hlavně ovšem obrany státu. Z děl VZÚ mezinárodního významu bylo vykreslení a vytištění Statistického atlasu ČSR, jehož tisk sám trval pět let, a atlas byl světové úrovně.

VZÚ si školil své kartografy a jiný dorost ve svých učebnách i na civilních odborných školách a dovoľoval i studia svých členů na vysokých školách, mezi nimiž a ústavem se přátelské a vědecké styky stále prohlubovaly, což umožňovalo vznik nových děl pro naši kulturu. Tak na př. vznikly některé disertační práce, přednášky členů ústavu na vysokých školách a j. Byla to radostná práce, plná životního elánu, záměrná s dobrými výsledky, i když tehdejší sociální a hospodářské podmínky a jiné poměry nedovolovaly vždy plné rozvinutí energie. Ale i tak se účastnili mnozí členové mezinárodního vědeckého života a jejich přednášky a referáty byly pak podkladem další spolupráce mezinárodního významu. Tak se naposled uplatnili členové VZÚ na kongresu slovanských geografů v Sofii v oboru geodésie, topografie a vojenské geologie.

Osudy VZÚ od mnichovské tragédie byly ovšem úměrné osudům celého národa. R. 1939 bylo zachraňováno, co jen bylo možné. V létě toho nešťastného roku musil být VZÚ narychlo přetvořen na zeměpisný ústav ministerstva vnitra a toto ministerstvo převzalo také většinu personálu. Někteří členové ústavu pak odešli do ministerstva školství a národní osvěty nebo do ministerstva financí, jiní do civilních služeb a do výslužby. Budovu se zařízením obsadili Němci a zřídili v ní válečný, mapový a vyměřovací úřad. Při nucené likvidaci byla část materiálu, zejména z nového měření ČSR dopravena do Budapešti a Bratislavy, do Vídně a do Berlína. Velmi bohatý archiv byl ochuzen o jedinečnou kartografickou sbírku 80.000 map z celého světa. Proces, který vedli Němci proti veliteli ústavu, proti

¹⁾ HLÁVKA, Karel. Vojenský zeměpisný ústav a jeho nové budování. *Vojenské listy*. 1945, roč. 1, sešit 4–5, s. 57–62. [Doslovný opis.]

jeho zástupci a proti většině vedoucích důstojníků, hluboce zasáhl do vedení ústavu. Důsledkem tohoto procesu byla poprava zástupce velitele (plk. gšt. Churavého), smrt mjr. Ing. Juračky a těžké tresty na svobodě (velitele plk. zem. Dr. Čermáka a všech vedoucích důstojníků). Po odpykání trestu byli všichni tito důstojníci dáni do výslužby a později zbaveni i platů. Tím byl ústav zbaven spolehlivých vedoucích odborníků. R. 1941 zřídili Němci zeměměřičský úřad Čech a Moravy a část zařízení i personálu byla převedena do tohoto úřadu, zapojeného do válečných prací. Německé vedení úřadu organisovalo vyměřování v Čechách a na Moravě podle německých norem v měřítku 1:25000 a původní československý program byl pominut. Tak nastalo znehodnocení českého zeměměřičství a kartografie a oba obory měly být zapojeny do velkoněmeckého programu. Ve vzpomínuté době zachraňovali čeští členové úřadu, co jen bylo možno, a snažili se to připravit pro nové úkoly v očekávané osvobozené republice.

V revolučních dnech letošního května dobyli členové VZÚ zpět svého ústavu, dvakrát o něj bojující. Zároveň se postarali o potřebné plány Prahy a mapy pro velitelství gen. Kutlvašra a pro různé bojující jednotky. Po skončení bojů nastala nová éra usilovné práce a náprava škod po Němcích. Hlavní štáb čs. branné moci rozhodl, že ústav má pokračovat v činnosti a program z roku 1939 a že má být znovu vybudován se zřetelem ke zkušenostem učiněných ve vedoucích armádách, které bojovaly za posledního světového zápasu.

Obnovit VZÚ byl však těžší problém, než se všeobecně čekalo. Z personálu z původního VZÚ jsou mnozí mrtví, někteří zestárlí a většina těch, kdož byli bráni i v úvahu pro nový VZÚ, byla činná v zeměměřičském úřadě, jehož zejména reprodukční oddělení po zkušenostech z VZÚ bylo moderně zařízeno. Nově se tvořící armáda a státní správní orgány potřebují velké množství map. Proto personál VZÚ, t. j. většina zmobilisovaných, byl vyreklamován a ponechán prozatím v zeměměřičském úřadě, protože stav budovy VZÚ tak, jak jí bylo na Němcích dobyto, nedovolil ihned zahájit práci, hlavně tisk map. Němci mnoho ze zařízení odvezli nebo rozmontovali. Tak díky snaze velitele VZÚ, umožnit zeměměřičskému úřadu nepřerušovanou produkci map, mohlo být v ní pokračováno, ale mělo to za následek zdržení rekonstrukčních prací ve VZÚ. Bylo také třeba zajistit a převzít množství přístrojů a strojů i jiného materiálu rozptýlených po celých Čechách, převést je do Prahy a uvést do pořádku. Období nového budování republiky přináší nové otázky organizační, sociální i novou úpravu pracovního programu. Vše to bude muset nový velitel pplk. gšt. B. Kobliha s vedoucími osobami ústavu vyřešit.

Každá válka znamená pro zeměměřičství, kartografii a užitou geografii a geologii značné pokroky. Tak tomu bylo v největší míře i nyní. S novými zkušenostmi této války je vypracován rámcový program a činnost VZÚ je rozšiřována do hloubky i do šířky. V původních odborech jsou zřizována nová oddělení pro geodetická a fyzikální měření, je zřizován samostatný odbor fotoměřičský s pozemní a leteckou fotogrammetrií s vlastními letci. Vedle rozšířeného kartografického a reprodukčního odboru jsou organizována studijní a školská oddělení se zřetelem k potřebám ústavu i celé armády. Popisný odbor se zvláštními skupinami bude provádět studijní a výzkumné práce z oboru užití geografie, která se zvláště pronikavě rozvinula. Je třeba organizovat složky geografických věd se zřetelem k vojenské taktice a k potřebám celé armády, hlavně ženijního vojska, letectva, dělostřelectva a stavební a zásobovací služby, a konečně vyhovět i všem požadavkům hlavního štábu.

Vojenský zeměpisný ústav opět obnoví svoje původní, válkou přerušené styky s cizími zeměpisnými ústavami. Spojenectví se SSSR ovšem vyžádá užší a hlubší cílevědomou spolupráci s Rudou armádou a ruskými institucemi, analogickými našemu ústavu. Ruské vědy jsou nejen na světové výši, ale v mnohých oborech jsou dokonce vedoucími. Týká se to na př. astronomických a geofyzikálních měření, geologických a jiných výzkumů, které byly sovětskou správou dobře a na širokém podkladě organizovány a přinesly ty nejlepší výsledky. Bude proto další naší snahou, aby VZÚ mohl oněch zkušeností co nejúspěšněji využít.

Takový program vyžaduje plánovité spolupráce a využití výzkumných a vědeckých institucí v oboru prací katastrálních, geologických a hydrologických, meteorologických pozorování a konečně statistiky; to vše umožňuje vytvořit elaboráty, doplňující podrobné práce topografů, kteří vykonávají jednu z velmi důležitých a namáhavých vojenských prací přinášející základní materiál pro veškerou podrobnou topografickou a geografickou čs. produkci. Jedině tak mohou být podloženy operační a jiné

plány a učiněna vojenská mírová i válečná opatření. Velitel VZÚ se samočinně za mobilisace stává šéfem veškerého válečného vyměřování a prací s tím spojených.

Je třeba vyškolit i odborníky, vyhovující podle vojenských norem i fyzicky. To znamená na př. v míru stálou výměnu určitého počtu dobrých topografů a geodetů. VZÚ vychovává též vojenské instruktory pro nižší i vyšší vojenská učiliště a kursy, opatřuje a cvičí měřičský, tiskařský a jiný pomocný personál pro útvary a velitelství, na př. vojenských střelnic, s nimiž je v těsné spolupráci hlavně v době vojenských cvičení. Konečně musí VZÚ dodat, to znamená vytvořit a vydat vojenské příručky a směrnice pro všechny vojenské práce v míru a za války, které se týkají prací souvisejících s vyměřováním, rekognoskací a všech jiných oborů celé této činnosti. Je třeba udržovat stále kádr mladých a tělesně schopných odborníků v určitém počtu i pro nepředvídané požadavky. A to vše je možné ve vojenském zeměpisném ústavu. To jsou také důvody, proč státy, které v obou světových válkách byly poraženy, musily nebo musejí své vojenské zeměpisné ústavy demilitarisovat.

To byly tedy důvody, proč se hlavní štáb rozhodl obnovit vojenský zeměpisný ústav. Obranu státu bez podrobných map a měřičského výcviku nelze si představit. Byla by to obrana nedokonalá. Každé mapování vyžaduje dlouhého času, rychlé, levné a zejména naprosto svědomité, přesné práce v přírodě i v ústavu a přináší jeden z nejdůležitějších vojenských materiálů a elaborátů, střežené ve vojenských rukou jako vojenská tajemství. Při tom při všem však VZÚ slouží zároveň i všeobecným zájmům státu a jeho spolupráce s jinými ústavy přináší kulturní rozmach národa.

Vojenský zeměpisný ústav v geodetických pracích²⁾

Pplk. Ing. Dr. František Mlejnek

Geodesie byla jedním z oborů, jemuž vojáci již záhy věnovali zvýšený zájem, neboť ona právě sloužila k rozboru a zpracování terénu ať již pro mapu nebo k jinému účelu.

S rozvojem válečné techniky a větší pohyblivosti vojsk zvyšoval se i požadavek znalosti terénu a jeho využití pro válečné operace. Především potřeba čím dál tím dokonalejší mapy jako nezbytně nutné součásti vojenské geografie žádala dokonalejší její geodetické podklady.

Vojenský zájem posiloval rozvoj i těch předchůdců map, jimiž byli starověké a středověké skizy okolí, cest a pobřeží, jichž vojáci využívali a které doplňovali vojenskými údaji. Rovněž tak zkušeností mořeplavců zaznamenaných do námořních map, zejména pro popisy pobřeží, bylo vojáky využito a mapy byly zlepšovány.

V celém dalším vývoji lze pozorovat, že výbojné nebo obranné cíle vojáků nemalou měrou přispívaly a urychlovaly vývoj v geodesii, matematické geografii a astronomii, které jsou základními obory k vytvoření geodetických podkladů pro konstrukci map.

Soustavy vypočtených bodů vyplývajících z geodetických prací nejsou však dnes vojákovi konečným užitekem pro konstrukci map, nýbrž také podkladem k řešení dalších úkolů vojensko-technických. Geodetickou a měřickou cestou využívá jich v nynějším stupni válečnictví k technickému zužitkování letecké fotografie, k sledování drah blízkých i dalekých střel, k přípravě střeleckých prvků těžkých zbraní, k zjišťování nepřátelských cílů, pro leteckou navigaci atd.

Předpokladem a úkolem vojáka odborníka dneška je, aby dále pěstoval všechna odvětví geodetických prací, byl připraven a dovedl jich využít pro všechny úkoly obrany.

Důležitost geodetických a mapovacích prací pro jejich vojenské využití našla odezvu i ve vzniku vojenských zeměpisných ústavů v různých státech již v minulém století. Náš Vojenský zeměpisný ústav hned po svém založení r. 1919 zahájil intenzivní činnost v geodetických pracích. Byli to vojáci Češi pracující v bývalém rakouském vojenském zeměpisném ústavě, kteří do základu nového ústavu přinesli cenné zkušenosti z rozsáhlých prací onoho ústavu po celé bývalé monarchii.

Jednou z prvních velkých prací vojenského zeměpisného ústavu již v roce 1920 byla přesná nivelace území Velké Prahy. Tato práce vyplynula z požadavku významu celostátního i vojenského opatřit plán hlavního města, jehož všechny projekty by mohly být prostudovány v regulačním plánu.

Nebylo tehdy zejména výškových údajů pro požadavek doplnit mapy původního měření v měřítku 1:2880 vrstevnicemi a z nich odvodit plán 1:5000. Při tom stojí za zmínku poznatek, že nově určené výšky 32 značek bývalého vojenského vídeňského ústavu jsou všechny nižší průměrně o 16 mm, což ukazuje na sesednutí půdy o tuto diferenci asi za 35 let.

Roku 1921 byly zahájeny rozsáhlé nivelační práce na Slovensku, kde bylo nutno dosavadní velmi řídkou sítí přesné nivelace zhustit jak pro potřebu mapovací, tak i k účelům technickým.

Při tom bylo po prvé použito nových výhodnějších nivelačních značek vojenského zeměpisného ústavu.

V triangulačních pracích započal VZÚ s doplněním trigonometrické sítě I. řádu na Moravě kolem Brna, kde práce konané v roce 1918 vídeňským ústavem nebyly dokončeny.

Je nutno se tu zmínit, že práce prováděné tam vídeňským vojenským ústavem byly konány za tím účelem, aby byl vyplněn prostor v řetězcích triangulačních, a pro zavedení příčného válcového zobrazení (Gaussova-Krügerova).

²⁾ MLEJNEK, František. Vojenský zeměpisný ústav v geodetických pracích. In *Vojensko-zeměpisný sborník 1919–1949*. Praha : VZÚ, 1950, s. 19–22. [Doslovný opis.]

Dalším úkolem zeměpisného ústavu bylo provést astronomické měření na bodech I. řádu, neboť rakouských měření bylo na našem území nepatrně. Proto začal VZÚ roku 1923 zkoušet český přístroj na měření zeměpisné šířky a délky, a to cirkumzenitál Nušlův-Fričov. Zkoušky prováděl ústav na Ondřejovské hvězdárně za přímé rady prof. Dr. Nušla.

Astronomické práce byly potom zahájeny na trigonometrických bodech I. řádu vzpomenutého moravského prostoru, při čemž šířky byly měřeny již uvedeným přístrojem. V určování zeměpisných souřadnic a azimutů bylo pokračováno na trigonometrických bodech I. řádu na Slovensku i v Čechách a získán tak souvislý řetěz Laplaceových bodů.

Úkoly ústavu se množily a ze skrovného vybavení ústavu při jeho zrodu vyrostla i vlastní mechanická dílna, která kromě oprav a rektifikací přístrojů začala sama tvořit potřebné pomůcky, jako na př. heliotropy, skleněné škály, nivelační značky, úpravu theodolitu pro měření azimutů atd.

Vojenský zeměpisný ústav se účastní svými zástupci různých mezinárodních jednání geodetických. Na prvním kongresu Mezinárodní unie geodetické a geofyzikální r. 1922 v Římě byla ustavena prozatímní komise ze zástupců Československa a sedmi dalších států za účelem studia projektu na měření poledníkového oblouku mezi 20–25° vých. od Greenwiche, jdoucího od Severního moře Ledového k moři Středozemnímu. Když pak byla na druhém kongresu této unie v Madridě r. 1924 ustanovena definitivní komise, jejímž generálním tajemníkem byl zvolen zástupce vojenského zeměpisného ústavu pražského, zahájil ústav přeměření trigonometrické sítě I. řádu na bývalé Podkarpatské Rusi na území, v němž probíhal uvedený poledník. Při tom provedl též měření zeměpisných šířek a azimutů na příslušných trigonometrických bodech I. řádu.

Podle usnesení Unie šlo o to, aby příslušné státy provedly spojitou triangulaci od Severního moře Ledového až k pobřeží africkému.

V roce 1928 přistoupil vojenský zeměpisný ústav k jedné z dalších prací geodetických, a to k měření základny. Bylo jí právě třeba ke geodetickým a astronomickým pracím v síti I. řádu zaměřené za tím účelem, aby byl zaměřen onen poledníkový oblouk na býv. Podkarpatské Rusi.

Přeměření původní rakouské základny u Sevljuše nebylo vhodné jednak pro její poměrně malou délku, jednak proto, že její přípojovací síť byla částečně na území cizím.

Proto byla zvolena nová, poměrně dlouhá základna 9600 m na silnici z Mukačeva do Berehova, vhodná jak svou polohou v rovině, tak i pro přímé její připojení na trigonometrické body.

Měření bylo provedeno základnovým přístrojem o čtyřech invarových drátech, jenž byl získán od vojenského vídeňského rakouského ústavu r. 1918, když jím prováděl přeměřování základny u Josefova.

Pro srovnání délek byly dráty základny před a po jejím změření zaslány do Mezinárodního úřadu pro míry a váhy ve Francii.

Měření základny bylo v září 1928 skončeno a po jejím připojení na trigonometrické body byly koncové body základny označeny betonovými bloky.

R. 1936 zaměřil VZÚ pro základní síť další základnu dlouhou 6,3 km, a to u Feledinců na Slovensku, týmž základnovým přístrojem. Přeměření drátů bylo provedeno v Ústředním cejchovním inspektorátu v Praze.

R. 1938 provedl vojenský zeměpisný ústav vytyčení a stabilisaci další základny u Piešťan. K jejímu zaměření vzhledem k politickým událostem již nedošlo. Pro naléhavé úkoly jiné nebyla ani po r. 1945 ještě změřena.

Těžiště geodetických prací bylo v triangulaci. Pro přípravu mapování byla to rozsáhlá území na Slovensku, na Moravě i v Čechách, kde vybudoval vojenský zeměpisný ústav triangulační síť až do pátého řádu a zhuštíil je dalšími body. Geodetická činnost ústavu našla dále naléhavého upotřebení v triangulaci vojenských cvičišť a v řadě speciálních měřických úkolů pro požadavky branné moci.

V letech 1936–38 pracoval ústav společně s vysokou školou technickou v Brně v měření tíže.

Po roce 1945 provedl geomagnetická měření se Státním ústavem geofyzikálním a pokračuje nyní intenzivně v geodetické činnosti pro splnění úkolů branné moci a pětiletky.

Ve své činnosti geodetické má ústav na zřeteli hlavně též svoje úkoly výcvikové s hlediska obrany státu, a to nejen výchovou technického personálu výkonného, ale i učitelského. Vojáci s praxí v geodetické, mapovací i jiné službě ústavu jsou dobrými učiteli v různých vojenských učilištích, kursech a také u svých útvarů a uplatňují tam získané zkušenosti pro různé úkoly svých zbraní.

Stálý styk s vědeckými ústavy, vysokými školami, jinými úřady technickými a vyvíjející se spolupráce s odborníky civilními o speciálních problémech vědeckých jsou pro ústav a jeho úkoly branné průpravy nepostradatelné a přispívají k jeho růstu.

Není neskromné říci, že i v geodetických pracích vykonal ústav od svého založení značnou část prací základních, a to nejen významu vojenského, ale i celostátního.

Ze vzpomínek eléva Vojenského zeměpisného ústavu – ročník 1947

Jan Kříž

Byli jsme první poválečný ročník elévů, který nastoupil do Vojenského zeměpisného ústavu Praha, a to 1. září 1947. Patnáctiletí kluci, kteří před dvěma měsíci opustili školní lavice a začali pomalu poznávat taje života.

Našemu přijetí do VZÚ předcházely praktické zkoušky kresby polohopisu a výškopisu. Překvapením pro nás byly nejen modrokopie, ale i pro většinu z nás první setkání s „kotýrkou“ – kartografickým perkem. Po překonání prvních záludností „kartografické“ kresby posoudila naše práce komise, která vybrala 24 budoucích elévů. Poté následovaly lékařské prohlídky v Ústřední vojenské nemocnici a po jejich absolvování již jen výzva k nástupu do Vojenského zeměpisného ústavu.

Zvolili jsme si vojenské povolání. No, zvolili, bylo to převážně se souhlasem nebo z rozhodnutí rodičů. Patnáctiletí kluci o sobě moc rozhodovat nemohli. Přitom nám ani rodičům nebylo jasné, co to obnáší být elémem VZÚ. Co budeme dělat, kde a jak budeme bydlet, co se budeme učit a podobné otázky, na které jsme neznali odpovědi.

Tak jako my elévové jsme neměli jasné představy, co všechno obnáší vojenská služba patnáctiletých kluků, tak ani naši velitelé, včetně velení VZÚ, zpočátku nevěděli, co s námi. Byli jsme vedeni jako vojáci prezenční služby. Tak také vypadaly i naše „vojenské“ náležitosti. Nejen, že jsme dostávali „žold“ jako vojáci prezenční služby, ale i všechny ostatní náležitosti – fasovali jsme i cigarety... my, patnáctiletí kluci.

Zásluhou elévů z předválečného ústavu – pánů npor. Košťála, Saluse a Vodrážky došlo k nápravě a místo cigaret a jiných náležitostí vojáků prezenční služby jsme začali dostávat jeden den půl litru mléka a druhý den deset dekagramů salámu, a to k normální stravě z kuchyně mužstva. Mléko jsme fasovali do ešusů – velkou naběračkou přímo z mlékárenských konví – a docela nám i chutnalo. Horší to bylo se salámem. Brzo nám jeho častá konzumace přestala vyhovovat. Obden salám, stále stejné množství a kvalita... každý musí uznat, že se nám to přejídalo. Dávali jsme náš příděl vojákům prezenční služby. Také jsme přišli na nápad – nevím už, kdo byl tím vynálezcem, ale ke zvýšení konzumace salámu přispěl. Bylo to tak: na jedné elévské světnici, kde bydlela část elévů, byl zaveden plyn. Ze zdi koukala asi půl metru dlouhá trubka ukončená uzávěrem, kohoutkem. Toto zařízení jsme začali, byť utajeně, velmi intenzivně využívat. Jak? Salám napichnutý na vidličku jsme prostě opékali nad plamenem. Byl to někdy pohled, když bylo více zájemců a kohoutek se otevřel naplno. Hotový plamenomet s plamenem přes metr dlouhým, takže stačil najednou k opékání i pěti zájemcům. I přes naši snahu začala být xylolitová podlaha silně promaštěná od tuku odkapávajícího ze salámu. Nelze se pak divit, že se brzy na „zlepšovák“ přišlo, vynález byl zakázán a trubka od plynu zaslepena. Také jsme jedno období dostávali tvrdé bonbony, fialky. Dlouho potom jsme bonbony s fialkovou vůní nemohli ani cítit.

Zpočátku, v prvním roce, než nastoupil do VZÚ další ročník elévů (narozených v roce 1933), jsme my z prvního ročníku bydleli na dvou světnicích. S námi bydleli desátníci prezenční služby pan desátník Vytlačil a Ditrich, kteří pomáhali s naší výchovou panu rotnému Hlupíkovi. Pan rotný Hlupík (dnes pplk. v. v.) nám vždy říkal a připomínal, že je náš „duchovní vůdca“ a že nám nahrazuje naše rodiče, abychom nerostli „jako dříví v lese“. Byl na nás přísný, což se nám pochopitelně moc nelíbilo. Jeho přísnou výchovu jsme ocenili až později a také jsme měli možnost mu za to poděkovat. Jeho časté prohlídky výstroje, obsahu kufrů (rakviček), skříňek a pořádku vůbec – to se nám nezamlouvalo, ale zvykli jsme si na pořádek.

Jaký byl večerní režim? Světnice nastoupila k prohlídce, rotný Hlupík určil každému předmět prohlídky: kufr, blůzu, kalhoty, skříňku... Málodky se stalo, že bychom všichni uspěli. Jeho obligátní otázka byla „Kefoval ste?“ (Kartáčoval jste?). Naše obligátní odpověď byla „Ano, pane rotný, kefoval!“ Ale stačilo, aby pod stropním světlem uhodil rukou do pečlivě srovnané blůzy nebo kalhot, a určitě se z nich zaprášilo. A to už jsme pádili po schodech z druhého patra na rampu k tiskárně. Zde

stál starý vyražený nákladní gazík. O něj jsme vyklepávali – bouchali – naše blůzy a kalhoty. Gazík byl vyleštěný od našeho počínání, jako kdyby měl jet na přehlídku.

Vyfasovali jsme dvoje boty (bagančata). Jedny vycházkové, bez cvočků na podrážkách, druhé pracovní, již použité, se cvočky. Ty se cvočky jsme rádi používali ke klouzání po chodbách – no, kluci. Byla to prima zábava, samozřejmě až do maléru, kdy jeden z nás při klouzačce porazil paní uklízečku a spadl do kbelíku s vodou a rozlil ji po chodbě. Nikdy se nevyšetřilo, který krasobruslař to byl. Následoval přísný zákaz klouzání po chodbách.

Tyto pracovní ocvočkované boty pan rotný velmi rád a pečlivě prohlížel. Špendlíkem objížděl cvočky a téměř vždy se tam něco našlo. Často na světlici, která měla okna do dvora, putovaly boty oknem a my po schodech za nimi.

Každé ráno, pokud moc nepršelo nebo nemrzlo, byla rozcvička do půl těla. Začínala cvičením na dvoře a končila poklusem až do parku pod ústavem a zpět. Pro povzbuzení chuti a morálky s námi cvičili i naši instruktoři-desátníci.

Někdy až dvakrát do týdne jsme místo rozcvičky povinně škrábali brambory – vždy jedna světlice elévů spolu s mužstvem. To bylo pro nás, panice a nepolíbené jinochy, hodinové „školení“. Zvláště bohaté to bylo v pondělí, kdy si vojáci navzájem sdělovali své poznatky a zážitky z dovolenek, opuštěných a vycházek. Dlužno připomenout, že to byli muži starších ročníků, kteří za války na vojně nebyli, a tak si povinnou vojnu teprve odbývali – mnozí již tátové od rodin. Moc si před námi servítky nebrali: „Alespoň se dozvíte věci ze života, ono vám to na škodu nebude. Doma vás nepoučili, tak to uslyšíte od nás.“ Mohu říci, že to pro nás bylo velmi zajímavé, poutavé, že nám to opravdu na škodu nebylo, i když jsme všemu ještě nerozuměli.

Po příchodu do VZÚ v září 1947 jsme vysvlékli civilní oděv, poslali ho domů a oblékli si uniformy. Legerace při tom bylo víc než dost – skoro nikomu uniforma nepasovala. Nebylo divu, vojenská výstroj pro chlapy, ale ne pro patnáctileté kluky. Ale i to se časem dalo do pořádku. Oblečení, to byl vůbec horor. Tehdy jsme měli jednotné jen vycházkové uniformy, tak zvané soukeňáky. Látky byla vyráběna snad z kopriv – hrubé plátno, které škrábalo a svědilo. Pláště jsme měli po americké armádě, pracovní uniformy dvě – po wehrmachtu a po Rommelovu Afrika Korpsu, což byla uniforma v barvě bílé kávy. Tahle uniforma se nám celkem líbila, až na to, že kalhoty, rajtky, jsme nosili k botám se spinkami – prostě paráda, „kluci jako ze žurnálu“. (Pro neznalé – spinky byly chrániče kotníků z velmi pevného plátna, s bočními pásky, kterými se upevňovaly na noze. Nosily se k bagančatům, dlouhé kalhoty se do nich zastrkovaly.) Často musel skladník vhodnou výstroj dlouho hledat nebo objednat z jiného skladu nebo nechat přešít, abychom nevypadali jako strašáci do zelí.

Naše pracovní zařazení bylo mnohotvárné. Podle prokázaných předpokladů jsme byli rozděleni a zařazení do kartografie – na pracoviště kresby situace nebo kresby terénu, do oddělení mědirytiny, do oddělení fotografie, do fotogrammetrie, konstrukce, na pracoviště výroby plastických map a podobně.

Musím říci, že naši odborní velitelé s námi měli nekonečnou trpělivost, protože zpočátku se nám moc nedařilo zvládnout taje našeho budoucího zařazení. Ale během roku jsme ve výcviku, získávání znalostí a zručností již slušně pokročili.

Kromě odborného výcviku, který byl samozřejmě nejpodstatnější, jsme měli vyčleněny povinné hodiny na výcvik v pořadové přípravě, poučení o předpisu A-1-1, ale také hodiny věnované tělovýchově – kterou jsme měli nejraději. Kromě běhu, skoků, hodů, šplhu největší část zabírala kopaná. Byly to hodinové fotbalové zápasy, které mnohdy končily jen proto, že došlo ke zranění. Nevyvarovali jsme se ani zlomenin, naraženin, zadření škváry i do choulostivých míst apod.

Někdy s námi hráli i naši instruktoři-desátníci, ale hlavně pan rotný Hlupík. Většinou jsme hráli světlice proti světlici; za naši světlici hrál vždy pan rotný. Ovšem mělo to ale své „ale“ – někdy, když jsme prohráli, následoval pro všechny „kačací pochod“ (pochod ve dřepu) z hřiště Rudé hvězdy ve Stromovce až pod schody u bubenečského nádraží. A aby toho nebylo málo, tak většinou za zpěvu písně „Na tú svätú Katarínu“. Dovedete si představit, jak to vypadalo. Někdy jsme zpívali schválně špatně, abychom pozlobili pana rotného, ale ono se při pochodu ve dřepu stejně zpívá špatně. Často potom následoval povel „Vztyk! Čelem vzad a poklusem zpět ke hřišti!“ To se nám samozřejmě moc nelíbilo, ale později jsme tyto zážitky brali s humorem.

Touhou nás všech – elévů – bylo jít již konečně také na vycházku. Byli jsme využíváni na některé práce jako skládat koks nebo dříví do kotelny, často pod slibem, že potom půjdeme na vycházku. Když však byla práce dokončena, bylo konstatováno: „Nemůžete na vycházku, neumíte ještě pořádně zdravit.“ Nebo jindy: „Nemůžete na vycházku, nemáte ještě přísahu.“ Naši desátníci se nad námi slitovali a chodili s námi na společné vycházky do Šárky, na Babu, do Stromovky – prostě prima kluci!

Vše se nakonec dalo do pořádku a my jsme v listopadu 1947 poprvé mohli na opuštěný; to bylo pro nás něco. Na opuštěných, doma, jsme byli středem pozornosti našich kamarádů, kteří nás obdivovali, a my museli vyprávět, jaké to je být patnáctiletým vojákem. Samozřejmě jsme se vytahovali a přeháněli v líčení často vyprávěných historek.

Bylo by to dlouhé vyprávění o dalších měsících a rocích na vojně. Historky z dob, kdy jsme se v sedmnácti letech po dobrovolném obvodu stali vojáky prezenční služby a snažili se dostat na studie některé důstojnické školy. Bylo nám to odepřeno, prý pro značné mládí, a co by tomu řekli starší důstojníci. Bylo nám odepřeno studium na vojenské akademii v Hranicích, i když jsme s úspěchem absolvovali přípravný kurz.

Vše nakonec srovnal čas. Většina z nás se stala vojáky z povolání, dosáhli jsme nejvyšších důstojnických hodností a sloužili jsme v armádě až do důchodu v různých funkcích, zejména ve Vojenském zeměpisném ústavu, ve Vojenském topografickém ústavu v Dobrušce, Vojenském kartografickém ústavu v Banské Bystrici a Harmanci, ale i jinde u vojenských orgánů a útvarů topografické služby i u útvarů tankových, dělostřeleckých, protivzdušné obrany. Při vzájemných setkáních rádi vzpomínáme zejména na veselé historky, na všechna ta léta strávená v armádě.

Jak to bylo s nástupem elévů na litografii v roce 1949

Josef Vlastník

Vzpomínám na vás a všechny vás moc a moc pozdravuju! Je mi to moc milé, že stále udržujete kolektiv až do stáří, protože osamění ve stáří je velké ochuzení. Vždyť ať to je jakkoliv, člověk žije stále ve vzpomínkách. Rád bych vám pověděl, co jistě nevíte o vašem příchodu do VZÚ. Co nebylo známo.

VZÚ byl nacistickou okupací silně poškozen. Do ústavu se sice vrátili bývalí příslušníci, ale bylo jich málo, rozhodně to nestačilo k zahájení obnovy mapování tak, jak to bylo nutné. Bylo dost náčelníků, ale málo těch, kteří chtěli a uměli dělat. Civilní sektor dával těm, kteří tam zůstali, nesrovnatelně výhodnější podmínky hlavně po příjmové stránce. A tak se stalo, že například z dvaceti kartolitografů jsme se vrátili dva! Nábor kresliček byl odmítnut vzhledem k vojenskému charakteru podniku. A tak došlo k opětovnému náboru elévů. Bylo to v době politických změn, kdy velitelem VZÚ byl prozápadní bývalý odbojář plk. Ing. Dr. Blahák, zatímco velitelem služby prosovětský komunistický npor. Ing. Klíma. Samozřejmě, že to plk. Ing. Dr. Blahák prohrál. Rychle byl vyměněn a jako bývalý ženista pak učil na vysoké železniční či dopravní škole v Žilině. Nevím, kdo doporučil bývalého majora, tehdy podplukovníka gen. št. Ladislava Fára, kterému byla topografická činnost úplně cizí. Byl ve funkci krátce. Měl jsem ho rád, byl entomolog-broučkař, měl rád přírodu. Už nevím, jak přesně ten nábor elévů začal, ale snad měl být ve třech turnusech. Fára to zveřejnění do novin podepsal rozšafně červenou tesařskou tužkou a věc měla takový úspěch, že žadatelé byli uvědoměni a netrvalo ani týden, aby se na chodbách VZÚ neozvala vojenská bagančata a vaše mladé tváře s částí klukovského pohledu. Jako tehdy malý náčelník jsem si běžel vybrat. Byli to tehdy: Dušátko, Servit, Poláček, Korim – toho si vybral Miklošik. Musím přiznat, že jsem z nich měl radost. Byli to kluci šikovní, mající do toho chuť. Ale byl jsem přemístěn do Harmance a za týden přivolán opět do Prahy. Měl jsem jít na GŠ-TO. Na novém pracovišti jsem byl asi tři dny, když se vrátil škpt. Ing. Klíma z Moskvy, kde byl na stáží. Tady jsem vyslyšel rámus. Podplukovník Fára měl do tisku oznámit počet elévů, který byl jen třetinový! Co teď? Přece nemůžeme ty chlapce poslat domů, toho by se chytil tisk a strana. Fára byl předvolán na GŠ: „Dojděte pro něj!“ V informačce GŠ seděl v koutečku pplk. gš. Fára. Soudruh Cihlář, který sloužil náhodou ve VZÚ a který přišel pádem z triangulační věže o ruku, mi levačkou napsal vstup do budovy GŠ a šli jsme do výtahu. Tam mi bledý Fára řekl: „Starouši, teď mě sežere!“

„Pane podplukovníku, neoponujte, řekněte, že vám ta problematika nebyla jasná, jinak mlčte!“ Škpt. Ing. Klíma ho nepustil do kanceláře, nechal ho ve dveřích naší místnosti. Vyslechl jsem celý raport a zděsil se, že tady budu sloužit. No, vydržel jsem to devět let a pak tiše odešel. Podplukovník gen. štábu Fára byl vyhozen, kam šel, nevím. Tehdy bylo vykopnuto hodně schopných lidí z armády a udržet se bylo těžké. A představte si, že jsem ve straně nebyl, držel službu operačního důstojníka a nikdo mi nic nevytknul – až na to přišel Marťanov – sovětský poradce přidělený k tehdejší topografické službě. „Pačemu vy ně komunist? Eto by v Savětskom sajuze vazmožno něbylo i kak ja prichažu na budušči god, vy buděť komunist.“ Všecko se však převojákovalo.

Teď mi táhne na 97. rok, asi tím to skončí. Vždyť toho bylo zaplat' Pán Bůh dost. Co dělám? Nemůžu na nohy, a tak sedím a na kolenou píši. Vyšlo mi rovných deset publikací a do našeho plátku městečka Týnce nad Labem jsem napsal více než stovku příspěvků, ze kterých mám radost. Už nemaluju, protože mi oči neslouží.

Ještě jednou – rád na vás, bývalí elévové, vojenští učni-litografové, vzpomínám.

Buďte zdraví!

Vlastník

[Poznámka redakce: Pan Josef Vlastník zemřel 31. 5. 2008 ve věku nedožitých 100 let.]

Jedno z prvních setkání elévů ročníku 1949 již jako vojenských penzistů; sedící zleva: Korim, Blažek, Neuberg; stojící zleva: Knopp, Poláček, Kudela, Servit (foto dodal Knopp)

Související literatura

Bylo nám patnáct ... a letos je nám – sedmdesát... [Sest. Jiří Knopp, Drahomír Dušátko]. Banská Bystrica : [VGHMÚř], 2004. 128 l., obr., fot. Rozmn. [Vydáno při příležitosti 55. výročí nástupu elévů v roce 1949 do VZÚ.]

Bylo nám patnáct. A co nyní? Už nám bylo – sedmdesát! [Sest. Jiří Knopp, Drahomír Dušátko]. Dobruška : [VGHMÚř], 2005. [6, 29, 39] l., obr., fot. Rozmn.

ČELIKOVSKÝ, Kamil. Vzpomínky eléva na nástup do Vojenského zeměpisného ústavu v roce 1947. In *Bylo nám patnáct ... a letos je nám – sedmdesát...* Banská Bystrica : [VGHMÚř], 2004, s. 41–43. Rozmn.

DUŠÁTKO, Drahomír. Co mi dalo a čím mě poznamenalo VVS VZÚ. In *Bylo nám patnáct ... a letos je nám – sedmdesát...* Banská Bystrica : [VGHMÚř], 2004, s. 37–41. Rozmn.

KAMARÁD, Stanislav. Na základě čeho jsem se stal v roce 1949 elévem VZÚ. In *Bylo nám patnáct ... a letos je nám – sedmdesát...* Banská Bystrica : [VGHMÚř], 2004, s. 5–7. Rozmn.

ONDREJKA, Ľudovít. Osobná prezentácia po 55 rokoch. In *Bylo nám patnáct ... a letos je nám – sedmdesát...* Banská Bystrica : [VGHMÚř], 2004, s. 13–14. Rozmn.

SERVIT, Zdeněk. Mé vzpomínky. In *Bylo nám patnáct ... a letos je nám – sedmdesát...* Banská Bystrica : [VGHMÚř], 2004, s. 29–37. Rozmn.

Vojenský zeměpisný ústav : historie, tradice a odkaz. 1. vyd. Praha : MO ČR, 2004. 214 s. ISBN 80-7278-239-8.

Abecední soupis příspěvků věnovaných VZÚ a uveřejněných ve vojenském topografickém obzoru a vojenském geografickém obzoru

BENEŠ, Ctirad. K některým archivním dokumentům z činnosti plk. Dr. tech. Ladislava Beneše. *VTO*. 1999, č. 1, s. 34–37, lit. ISSN 1211-0701.

BENEŠ, Ctirad. Několik vzpomínek na začátky astronomicko-geodetického odboru VZÚ a jeho přednostu plk. Dr. tech. Ladislava Beneše. *VTO*. 1997, č. 1, s. 34–43, fot., lit. ISSN 1211-0701.

BENEŠ, Jaroslav. Redakční práce. *VTO*. 1995, č. 1, s. 14–15. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.

BĚTÍK, Oldřich. K 80 létům VZÚ. *VTO*. 1999, č. 1, s. 7–11, fot. náčel., sch. ISSN 1211-0701.

ČELIKOVSKÝ, Kamil. 100 let od narození plk. gšt. prof. RTDr. Ing. Vlastimila Blaháka, šestého náčelníka VZÚ v Praze. *VGO*. 2004, č. 1, s. 48, fot. ISSN 1214-3707.

ČELIKOVSKÝ, Kamil. Souhrn vzpomínek pamětníka na topografickou službu. *VGO*. 2008, č. 1, s. 22–23, obr., fot. ISSN 1214-3707.

ČELIKOVSKÝ, Kamil. Sto let od narození plukovníka Vladimíra Kopa. *VGO*. 2007, č. 1, s. 43, fot. ISSN 1214-3707.

ČELIKOVSKÝ, Kamil. Vzpomínka na šestého náčelníka VZÚ. *VGO*. 2001, č. 3, s. 47. ISSN 1211-0701.

ČELIKOVSKÝ, Kamil. Vzpomínky eléva na nástup do Vojenského zeměpisného ústavu v roce 1947. *VGO*. 2004, č. 1, s. 46–47. ISSN 1214-3707.

ČERMÍN, Karel. Moje činnost ve VZÚ. *VTO*. 1993, č. 1, s. 61–62. [75. výročí VTS.]

DIVIŠ, Miloš. Autor portrétů prvních tří velitelů VZÚ. *VTO*. 1997, č. 2, s. 44–45, obr. ISSN 1211-0701.

DROZDA, Jiří; ŠIMON, Igor. Uplatnění informatiky v oblasti kartografie a geografie ve VZÚ. *VTO*. 1995, č. 1, s. 33–36, lit. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.

DUŠÁTKO, Drahomír. Literární fond historického archivu VZÚ. *VTO*. 1999, č. 1, s. 40, lit. ISSN 1211-0701.

DUŠÁTKO, Drahomír. Zaměření československé části poledníkového oblouku od Severního ledového oceánu k moři Středozevnímu. *VTO*. 1999, č. 1, s. 29–33, obr., tab., 14 lit. ISSN 1211-0701.

DUŠÁTKO, Drahomír; DROZDA, Jiří. Výstava k 80. výročí vzniku VZÚ. *VTO*. 1999, č. 1, s. 12–16, fot. ISSN 1211-0701.

FILIP, Rudolf. Spolupráce *VTO* a VZÚ. *VTO*. 1999, č. 1, s. 41–42, lit. ISSN 1211-0701.

FINGR, Jaroslav. VZÚ – 75 let práce ve prospěch topografické služby. *VTO*. 1995, č. 1, s. 3–13, seznam náčelníků 1919–1994, lit. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.

FINGR, Jaroslav. VZÚ 1919–1999. *VTO*. 1999, č. 1, s. 3–6, obr. ISSN 1211-0701.

FINGR, Jaroslav. VZÚ a jeho osobnosti. *VTO*. 1997, č. 1, s. 33. ISSN 1211-0701.

FINGR, Jaroslav. VZÚ Praha a 80 let topografické služby. *VTO*. 1998, č. 1, s. 36–38, 18 lit. ISSN 1211-0701.

FINGR, Jaroslav; KRISTIN, Ladislav. VZÚ v 75leté činnosti VTS. *VTO*. 1993, č. 1, s. 30–35. [75. výročí VTS.]

GRUFA, Jiří. Odborná příprava kartolitografií v historii VZÚ. *VTO*. 1995, č. 1, s. 43–44. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.

HÁNEK, Pavel. Co vedlo ke vzniku VZÚ. *VTO*. 1999, č. 1, s. 38–39. ISSN 1211-0701.

- HÁNEK, Pavel. Ještě k historii VZÚ v Praze. *VTO*. 1998, č. 1, s. 8–9, lit. ISSN 1211-0701.
- HAVLÍN, Karel. Vzájemná spolupráce mezi VAAZ Brno a VZÚ Praha. *VTO*. 1987, zvl. č., s. 31. [Seminář „Rozvoj voj. kartografie v TS ČSLA“. Brno 3. 12. 1986.]
- KARAS, Zdeněk. Publikace o historii Vojenského zeměpisného ústavu. *VGO*. 2005, č. 1, s. 45, fot. ISSN 1214-3707.
- KARAS, Zdeněk. Seminář k jednomu z významných úseků historie Geografické služby AČR. *VGO*. 2005, č. 1, s. 44, fot. ISSN 1214-3707.
- KARAS, Zdeněk. Souhrnný přehled rozhodujících odborných úkolů a úkolů vědecko-technického rozvoje v devadesátileté historii geografické služby. *VGO*. 2008, č. 1, s. 4–20, obr., fot., lit. ISSN 1214-3707.
- KARAS, Zdeněk. Učni posledního ročníku Vojenského výcvikového střediska při VZÚ Praha slaví letos dvojí výročí. *VGO*. 2006, č. 2, s. 49–50, fot., 18 lit. ISSN 1214-3707.
- KARAS, Zdeněk. Vědecko-technický rozvoj – nedílná součást historie vojenské topografické služby. *VTO*. 1993, č. 1, s. 63–64. [75. výročí VTS.]
- KARAS, Zdeněk. Za prvním poválečným velitelem Vojenského zeměpisného ústavu plukovníkem generálního štábu Bohumírem Koblihou. *VGO*. 2007, č. 2, s. 52–53, fot. ISSN 1214-3707.
- KARAS, Zdeněk; KUČERA, František. Vědecko-technický a technologický rozvoj v osmdesátileté historii topografické služby. *VTO*. 1998, č. 1, s. 14–18. ISSN 1211-0701.
- KLÍMA, Jan. Vývoj vojenské topografické služby v historii 50 let v historii československého státu. *VTO*. 1968, č. 1, s. 3–29, seznam velitelů. [Příležitostné vydání – 50 let VTS.]
- KNOPP, Jiří. Šedesát let od nástupu jednoho z ročníků elévů do Vojenského zeměpisného ústavu v Praze. *VGO*. 2009, č. 1, s. 31–33, fot. ISSN 1214-3707.
- KOPECKÝ, Michal. Zpracování písma a obrazu aneb DTP. *VTO*. 1995, č. 1, s. 41–42. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- KOVAL, Tomáš. Přínos vojenské geografie ve VZÚ k jubilejnímu roku 1994. *VTO*. 1995, č. 1, s. 16–17. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- KRISTIN, Ladislav. Problematika přechodu AČR na kartografické standardy NATO. (Přístupy k řešení a výsledky dosud provedených prací.) *VTO*. 1995, č. 1, s. 27–32, lit. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- KRISTIN, Ladislav. Vojenské speciální mapy a vojensko-geografické podklady. (Historie, současný stav a nástin další tvorby a obnovy.) *VTO*. 1995, č. 1, s. 18–26, tab., lit. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- KUBEČEK, Jaroslav. Osobní vzpomínky na práci ve VZÚ. *VTO*. 1993, č. 1, s. 67. [75. výročí VTS.]
- LOUDA, Oldřich; TOULEC, Miloš. VZÚ a oblast zásobování mapami. *VTO*. 1995, č. 1, s. 48–49. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- OKTÁBEC, Karel. Vývoj polygrafické složky VZÚ. *VTO*. 1995, č. 1, s. 37–38. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- PUŠKÁR, Ján. Štyridsať rokov práce Vojenského zeměpisného ústavu pro topografické zabezpečenie ČSĽA. *VTO*. 1985, č. 1, s. 1–11.
- RADĚJ, Karel; DUŠÁTKO, Drahomír. Mezinárodní spolupráce v historii vojenské zeměpisné a topografické služby. *VTO*. 1998, č. 1, s. 10–13, fot. ISSN 1211-0701.
- RYBENSKÝ, Vlastimil. Brigádní generál Karel Rausch – první velitel VZÚ. *VTO*. 1997, č. 2, s. 42–43, fot. ISSN 1211-0701.
- SKOUPÝ, Otakar. Vojenský zeměpisný ústav v 50 letech činnosti vojenské topografické služby. *VTO*. 1968, č. 1, s. 30–38. [Příležitostné vydání – 50 let VTS.]

- ŠILHAN, Vladimír. Současný stav a možnosti profesní přípravy ve VZÚ Praha. *VTO*. 1998, č. 1, s. 54–56, tab. ISSN 1211-0701.
- ŠTOREK, Zdeněk; ČIHÁK, Vladimír. Vývoj kartolitografických a reprodukčních technologií. *VTO*. 1995, č. 1, s. 39. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- TOULEC, Miloš; LOUDA, Oldřich. Provoz zásobování AČR mapami. *VTO*. 1995, č. 1, s. 45–47, tab. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- TŮMA, Karel. VZÚ a ekologie. *VTO*. 1995, č. 1, s. 40. [75. výročí založení VZÚ.] ISSN 1211-0701.
- VLASTNÍK, Josef. Gážisté mimo hodnostní třídy ve VZÚ. *VTO*. 1999, č. 1, s. 20–24, 4 s. faximilí. ISSN 1211-0701.
- VLASTNÍK, Josef. Návštěva ve VZÚ. *VGO*. 2001, č. 3, s. 46. ISSN 1211-0701.
- VLASTNÍK, Josef. VZÚ v mé paměti. *VTO*. 1997, č. 1, s. 44–47, fot. ISSN 1211-0701.
- VLASTNÍK, Josef. Z pera kartografa. *VGO*. 2002, č. 2, s. 54–55. ISSN 1211-0701.
- VLASTNÍK, Josef. Život a práce kartografického a kartoreprodukčního odboru VZÚ ve třicátých letech. *VTO*. 1999, č. 1, s. 25–28, fot. ISSN 1211-0701.
- VYKUTIL, Josef. Vzpomínám často a rád. *VTO*. 1999, č. 1, s. 17–19. ISSN 1211-0701.
- Za plukovníkem v. v. Ing. Jánem Puškárem. [Nekrolog naps. Zdeněk Karas.] *VGO*. 2006, č. 2. 2 s. [Příloha č. 3 k *VGO* 2/2006.] ISSN 1214-3707.

Vojenský zeměpisný ústav
90 let od založení
Sestavil Ing. Luděk Broušek, PhDr. Jaroslava Divišová
Vojenský geografický obzor. Sborník Geografické služby AČR.
2009, č. 2.
Příloha č. 1